

Klima og miljøminister Sveinung Rotevatn

postmottak@kld.dep.no

Innspill til regjeringens strategi for sirkulær økonomi

Oslo, 14. september 2020

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til regjeringens strategi for sirkulær økonomi. Restarters Norway jobber for å skape en kultur for reparasjon i Norge, med fokus på elektronikk. Vi mener følgende tre punkter bør være inkludert og diskutert i regjeringens strategi for sirkulær økonomi:

1. En tydelig strategi for økt reparasjon
2. Innføring av et forbruksbasert klima- og miljøregnskap
3. Stimulere til nye forretningsmodeller og sirkulære tjenester

Bakgrunn

Norge har ambisjon om å bli et foregangsland innen sirkulær økonomi, men kun 2,4 prosent av økonomien vår er sirkulær¹. Det er en positiv utvikling at en rekke offentlige dokumenter omtaler den sentrale rollen sirkulær økonomi spiller i en grønn omstilling^{2,3}. Vi håper den kommende strategien baner veien for å starte omstillingen i praksis.

Rapportene fra Deloitte og SINTEF til regjeringens strategiarbeid har gode analyser om utfordringer og muligheter som er avhengige av politisk handling og virkemidler⁴.

Bedre design for reparerbare produkter med lang levetid er essensielt i en sirkulær økonomi. Årlig brukes mer enn 50 prosent av kritiske råvarer som utvinnes i verden til

¹ Circular Norway and Circle Economy. 2020. *Circularity Gap Report, Norway*. <https://www.circularnorway.no/gap-report> Retrieved 14 september 2020.

² Klima- og Miljødepartementet. *Meld.St.22 (2017-2018) Smartere innkjøp – effektive og profesjonelle offentlige anskaffelser* <https://www.regjeringen.no/contentassets/2d7006f67c374cbdab5d4d6ba7198ebd/no/pdfs/stm201820190022000dddpdfs.pdf>

³ Klima- og Miljødirektoratet. *Klimakur 2030: Tiltak og virkemidler mot 2030*, M-1625. 2020, s.3. <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m1625/m1625.pdf>

⁴ Jahren, S og Nørstebø, V. m.fl. 2020. *Studie av potensialet for lavere klimagassutslipp og omstilling til et lavutslippssamfunn gjennom sirkulærøkonomiske strategier*. SINTEF, Rapport nr. 2020:00416.

å produsere elektrisk og elektronisk utstyr. Fornybar energi kjemper også om mange av de samme råvarene, og blir en stadig større konkurrent til produsenter av elektronikk.

Som Deloitte påpeker er Norge "i verdenstoppen når det gjelder innsamling av elektriske og elektroniske (EE) produkter"⁵. Dette er selvsagt positivt, men vi er også det landet som forbruker mest elektronikk i hele verden.⁶ Per dags dato klarer vi heller ikke å resirkulere de fleste sjeldne jordmetaller. Da bør strategien vektlegge tiltak for redusert forbruk og avfallsmengder, ikke bare resirkulering.

EU sin nye handlingsplan for sirkulær økonomi⁷ bør implementeres i Norge innen 2022. Den er et stort steg i riktig retning for å gjøre det lettere og billigere å reparere. Planen skisserer hvordan vi skal gå bort fra bruk-og-kast modellen til mer bærekraftige produkter og tjenester.

Elektronikk og IT-utstyr blir fremhevet som en av de viktigste varegruppene i en sirkulær omstilling.⁷ Produkter har for kort levetid, og er for vanskelige å reparere. «Retten til å reparere» skal innføres. Det betyr at reservedeler og manualer skal gjøres tilgjengelige for reparatører og forbrukere⁸. Planen foreslår at forbrukere skal få tilstrekkelig informasjon om varighet og livssyklus til utvalgt elektronikk i en ny, europeisk forbrukerlov.

Norge bør gå foran og implementere handlingsplanen så raskt som mulig. Innfører vi en rekke av tiltakene allerede nå, kan vi også få et betydelig internasjonalt forsprang.

Under følger en utdyping av hver av punktene nevnt innledningsvis.

⁵ Deloitte. *Kunnskapsgrunnlag for nasjonal strategi for sirkulær økonomi. Delutredning 1 – Potensial for økt sirkularitet*. 3. September 2020.

⁶ The Global E-waste Statistics Partnership (GESP). 2020. *The Global E-waste Monitor 2020 Quantities, flows and the circular economy potential*. Country E-waste Key Statistics. <https://publications.globalewaste.org/v1/file/271/The-Global-E-waste-Monitor-2020-Quantities-flows-and-the-circular-economy-potential.pdf> Retrieved 10 september 2020.

⁷ The European Commission, March 11, 2020. *A new Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN> Retrieved April 24, 2020.

⁸ European Commission, About the energy label and ecodesign. https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/about_en#Ecodesign Date unknown. Retrieved 7 may 2020.

1. En tydelig strategi for økt reparasjon

En undersøkelse fra 2017 fant at 49 prosent av nordmenn lot være å reparere et elektrisk produkt fordi det ble for dyrt⁹. Stadig færre produkter varer lengre enn fem år, og vi bytter ut elektronikk hyppigere enn før.^{10,11}

Fri, tilgjengelig og fornuftig priset reparasjon av produkter er sentralt for å få realisert omstilling til en sirkulær økonomi. Reparasjon er mye mindre ressurskrevende enn resirkulering og er positivt for forbrukeren.

Myndighetene må legge til rette for at salg, produksjon og forbruk av sirkulære varer og tjenester skal lønne seg. Dette må også inkludere reparasjon og en styrking av reparatøryrket i Norge. Estimer viser at det også kan være positivt for samfunnet og bidra til viktige arbeidsplasser¹². Næringen selv mener også det er potensial for økt ombruk og reparasjon av elektronikk. For å styrke reparatører og etablere en reparasjonskultur, er det et sterkt behov for tydelige politiske virkemidler i hele verdikjeden.

Forslag:

- Fjerne merverdiavgiften på reparasjonstjenester, inkludert innkjøp av reservedeler. Tilsvarende øke merverdiavgiften på nykjøp av produkter som har en særlig negativ påvirkning på miljø og klima.
- Krav til leverandører og produsenter om å gi tydelig informasjon om forventet levetid og produksjonsforhold.
- Innføre tydelige miljøkrav og sertifisering av reparerbare produkter som selges på det norske markedet.

⁹ Forbrukerrådet. *Reparasjon av hvitevarer: Liten åpenhet om priser*. Underartikkel: *Nordmenns holdninger til reparasjoner og levetid*. <https://www.forbrukerradet.no/undersokelse/no-undersokelsekategori/reparasjon-av-hvitevarer-liten-apenhet-om-priser/> hentet 21. april 2020.

¹⁰ Forbrukerrådet, 14. februar 2018: *Levetiden til kjøleskap og fryser ned halvannet år*. <https://www.forbrukerradet.no/siste-nytt/levetiden-til-kjoleskap-og-frysere-ned-med-halvannet-ar/> Hentet 22. april 2020.

¹¹ Strandbakken, P. og Lavik, R. *Har hvitevarenes levetid endret seg fra 1998 til 2017?*, Oppdragsrapport nr. 2 - 2018, Forbruksforskningsinstituttet SIFO.

¹² European Commission, March 4, 2019. Working document. *Sustainable Products in a Circular Economy - Towards an EU Product Policy Framework contributing to the Circular Economy* https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/sustainable_products_circular_economy.pdf Retrieved May 7 2020.

- Utvide reklamasjonsretten fra 5 til 7-10 år eller kombinere reklamasjonsfrist med forventet levetid på produktet. Programvare bør sees som en del av produktet og inkluderes her.
- Forskriftsfeste krav til leverandører om å tilby reservedeler og reparasjonsmanualer og utrede muligheten for å inkludere dette i dagens produsentansvarsordninger.
- Innføre fritt verkstedvalg for elektronikk etter modell for biler, for å unngå fordyrende monopolsituasjoner på reparasjon.
- Utrede muligheter for å utvikle en reparasjonskultur med økt kunnskap om vedlikehold, og reparasjon hos forbrukere og arbeidsgivere. Dette kan være oppstart av undervisningsopplegg etter inspirasjon fra "Lær Kidsa Koding".¹³

2. Innføring av et forbruksbasert klima- og miljøregnskap

Norges klimaregnskap inkluderer kun direkte utslipp i Norge, og viser ikke hvilket avtrykk vårt forbruk har på klima og miljø. Dette er problematisk på flere måter. Ikke minst mister forbrukere et viktig insentiv og verktøy for å handle klima- og miljøvennlig. Totalt sett "importerer" vi mer utslipp enn utslippene fra egen produksjon og eksport.¹⁴

Hvis alle i EU hadde forlenget levetiden på mobiltelefonen sin med ett år, tilsvarer det å fjerne en million biler fra veiene i ett år¹⁵. Et forbruksbasert klimaregnskap vil bidra til å synliggjøre klimaeffekten av sirkulærøkonomiske tiltak. Det er viktig at regnskapet også omfatter andre miljøpåvirkninger, som uttømming av ressurser og ødeleggelse av natur.

Forslag:

- Innføre et forbruksbasert klima- og miljøregnskap for Norge som et tillegg til det territoriale klimaregnskapet.

¹³ Lær Kidsa Koding: *Om Lær Kidsa Koding*. <https://www.kidsakoder.no/om-lkk/> Hentet 20. april 2020.

¹⁴ Ritchie, Hannah. October 07, 2019. *How do CO2 emissions compare when we adjust for trade?* Article. https://ourworldindata.org/consumption-based-co2?fbclid=IwAR1t8dfvgwhjHbZyNY0ReEqM4Z3b9arBmDQnkr2LOsf0toKb0y_ccKIT1Y Retrieved April 21, 2020.

¹⁵ European Environmental Bureau. 2019. *Cool products don't cost the earth*. www.eeb.org/coolproducts-report Retrieved April 21, 2020.

- Vurdere krav til klima- og miljøregnskap for kommuner og selskaper av en viss størrelse. Vurdere insentiver for mindre selskaper for å innføre klimaregnskap.
- Innføre krav om LCA-analyser i offentlige innkjøp.

3. Stimulere til nye forretningsmodeller og sirkulære tjenester

Det er et uttalt behov for å skape nye arbeidsplasser i fremtiden, og en stor del av disse finner vi i den sirkulære økonomien. Ved en omstilling til sirkulær økonomi er potensielle nye arbeidsplasser anslått til mer enn 40 000.¹⁶

SINTEF påpeker at nye forretningsmodeller og sosiale innovasjoner som endrer etterspørselen, er «uunngåelig». Ved utviklingen av nye, sirkulære forretningsmodeller vil varehandelen trenge samarbeid med forskning- og innovasjonsmiljøer. Nye forretningsmodeller bør legge til rette for mer utlån, brukthandel og reparasjon. Dette vil bidra til å øke levetiden til produktene. Spesielt elektriske og elektroniske produkter har stort potensial for mer deling og utlån.³ Strategien bør være tydelig på hvilke forretningsmodeller som egner seg for ulike sektorer.

Forslag:

- Innføre støtteordninger og andre tiltak som vil øke lønnsomheten og stimulere til flere ombruks- og reparasjonstjenester.
- Se på tiltak som vil stimulere til mer delingsøkonomi, leie og leasing i en sirkulær økonomi, med hovedvekt på produkter som klær og elektronikk.

Vennlig hilsen

Anine Dedekam Moldskred
 Prosjektleder, Restarters Norway
anine@restartersnorway.no
 mobil: 909 97 613

Kaja Juul Skarbø
 Daglig leder, Restarters Norway
kaja.skarbo@restartersnorway.no
 mobil: 952 33 873

¹⁶ Club of Rome for Avfall Norge, 2016. *The Circular Economy and Benefits for Society Jobs and Climate Clear Winners in an Economy Based on Renewable Energy and Resource Efficiency*. <https://www.avfallnorge.no/fagomraader-og-faggrupper/rapporter/the-circular-economy-and-benefits-for-society> Retrieved April 24, 2020.